

RIIGIKOGU

IV koosseis.

VIII istungjärk.

172. koosolek.

9. oktoobril 1931.

Sisu:

1. Moratooriumi seadus A/S. G. Scheel & Co kohta — II lugemisel.
2. Järgmise koosoleku määramine.

Koosoleku avab teine abiesimees **R. Penno** kell 11.05 min.

Sekretäri kohal sekretäri esimene abi
A. Tõllassepp.

1. Moratooriumi seadus A/S. G. Scheel & Co kohta — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **C. Schilling.**

Pealkiri ja § 1 võetakse vastu.

§ 2.

J. Teemant: Palun

esimese lõike lõpus kustutada „või lubada rahuldada mõnda üksikut liiki kohustusi täies ulatuses või osaliselt“.

See on selle tõttu tarvis, et mitte asjata arusaamatusi sünnitada, siis kui ühed saavad rahuldatud täiesti ja teised mitte, vaid et kõikidel oleks ühesugune õigus.

Aruandja **C. Schilling** (lõpusõna): Niipalju kui kuulsin on Majanduseminister ettepanekuga nõus, ja selletõttu ma ka sellega ühinen.

§ 2 võetakse vastu ühes parandusega.

(§ 3.)

J. Teemant: Panen ette,

kustutada § 3 p. 1 „pöörduda kohtu poole nõudmistega, mis panga poolt tunnustatud“.

See paragrahv on nii redigeeritud, et moratooriumi kestel ei ole kreditoridel õigust pöörduda kohtu poole. Aga nagu eespool näha, võivad moratooriumi ajal uute operatsioonide tõttu uued nõudmised tekkida; selle redaktsiooni järgi võidakse siis pöörduda kohtu poole. Teiselt poolt teame meie, kohtutegelased, väga hästi, mis tähendab „tunnustatud“. Täna võib nõudmine olla tunnustatud, homme mitte. Pealegi ei saa „maksustamist“ poolitada. Et

igasuguseid arusaamatusi ära hoida oleks otstarbekohane see punkt kustutada, et moratooriumi kestusel kohtu poole nõudmistega esineda ei või.

Teiseks teen ettepaneku,

§ 3 p. 2 pärast „maksamahakkamist“ juurde lisada: „Erand on sellest riiklikud nõudmised avaliku õiguse alusel, missugused nõudmised võib sisse nõuda täies ulatuses.“

Majanduseminister **M. Pung:** Austatud Riigikogu liikmed! Ma tahtsin teatada, et valitsuse seisukohalt on need paranduseettepanekud vastuvõetavad.

J. Teemandi ettepanekud võetakse vastu.

§ 3 võetakse vastu ühes parandustega.

(§ 4.)

J. Teemant: Ma tahaksin,

et § 4 kolmandas reas juurde lisataks pärast „kas kõiki või üksikuid A/S. G. Scheel & Co juhatuse“ — „ja nõukogu liikmeid“. Viimses reas pärast sõna „juhatuse“ palun juurde panna „ja nõukogu liikmed“.

Asi seisab selles, et põhikirja järgi on A/S. G. Scheel & Co ainult 75 miljonit senti põhikapitali; kui aga vaadata, missugused õigused on selle seltsi nõukogul, siis võib nõukogu halvata täiesti juhatuse tegevust. Kui juhatuse liikmed on Majanduseministri poolt määratud, siis ei saa nad midagi teha, kui nõukogu on vana, sest siis tulevad mõtete lahkuminekul, mille järeldusel, nagu öeldakse, „koorem seisab“. Seepärast palun seda täiendust sisse võtta, et pangal oleks võimalik tegeleda.

Ettepanek võetakse vastu.

§ 4 võetakse vastu ühes parandusega.

Majanduseminister **M. Pung:** Austatud Riigikogu liikmed! Käesoleva seaduseelnõu puhul tahan tähendada, et üksikud pangad, kes olid tihedas ühenduses Scheel'i pangaga, on oma ukсед sulgenud ning mõnel on veel sulgemisel. Mõnede kohta on veel täna teateid tulnud, ja sellepärast on

see küsimus laiema kuju võtnud. Need pangad on Pärnu krediitpank, Tartu tööstuspank. Eile oli see eraviisil teada, täna on aga ametlik telegramm. Siis Pärnu krediitpanga Rakvere osakond ja Tallinna laenu- ja hoiukassa. (V a h e l h ü ü e.) Ei ole. Selle tõttu on tarvilik; et kui ministrium leiab, et on tarvis pankade kohta moratorium maksma panna, siis tuleks seda teha. Sellepärast oleks mul täiendav ettepanek:

„§ 5. Majanduseministril on õigus maksma panna moratoriumi käesoleva seaduse alusel ka teiste krediitasutuste kohta.“

J. F u k s: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Tahan veidi peatuda üldise moratoriumi volituse andmise juures Vabariigi Valitsusele. Kardetakse, et see võib-olla halvab meie rahapolitikat, aga meie kui rahvaesindajate kohus on sõna võtta, kuna sellest vaikides üle minna ei saa. See on häbemata ülekohus, et meil moratorium antakse pankadele. Komisjonis juhitakse sellele tähelepanu, ajakirjanduses öeldi, et sel seadusel on väga kahtlane maik juures, seati üles mitmesugused küsimused, ja tänagi rkl. Penno ütles, et ammugi on jutt olnud meie talude saneerimisest, aga valitsus seda ei tee. (V a h e l h ü ü e.) Jah, härra Johanson, maal pannakse kohtupristavisi juurde, et talupidaja oma varaasakesest kiirem lahti saaks. Niisugust talude saneerimist meie ei ole nõudnud. Komisjonis räägiti, kuidas inimene 11 tuhande sendi pärast on ringi jooksnud, et oma maksusid maksta. Võin juhuse ette tuua Pärnumaal, kus kellelgi 25 tuhande sendi eest oli kirjutatud üles kõik liikuv vara. Kuskilt ta laenu ei saanud. Pere-kond tal on suur, 9 alaealist last. Siis sõitis ta omas hädas härra Riigivanema juurde, et ehk on Riigivanemal kasutada olevatest summadest, ringisõitudest ja vastuvõttudest niipalju üle jäänud, et teda natuke avitada. Küsisin siis, kas on tal tunnistust mingisugust oma perekonna seisust ehk oksjoni kohta, sest ega Riigivanem igapähe rääkimist ei usu. Sellepeale ütles ta, et tunnistusi mingeid pole, aga vallast võib järele küsida.

Häda on maal suur, aga valitsus ei ole tulnud appi mingi talude saneerimise kavaga. Ajakirjanduses vahest on Põllutöeministri poolt mõnesugust profiiti erakonna kasuks katsutud lüüa, muud midagi.

Raskused on talumehel, aga sellele ei tulda appi. Kui Riigikogu selle pankade

üldise moratoriumi volituse praegu Majanduseministrile annab, siis viib see hoiusummade omanikud täiesti ärevusse. Arvan, et nendel hoiusummade omanikkudel on kohustus, neil tuleb riigimaksusid maksta, ja kui nad oma hoiusummasid kätte ei saa, millega tasuvad nad kohustused riigi vastu? (V a h e l h ü ü e.) Kuidas kaitseb? Teil on imelik arusaamine sellest. Kui hoiusummasid ei anta välja, kuidas see siis kaitseb.

Eile näiteks olid vanad juristid arvamisel, et samm, mille astus sisekaitse ülem Scheel'i panga sulgemises, ei ole õige samm. Mina ei ole jurist, aga arvan, et kui sisekaitse ülemal on õigus sõjahädahoiu ja ärevust tekitavate asjaolude kõrvaldamiseks astuda samme, siis igatahes eilne samm oli sarnane, mis tekitas ärevust ja ja paanikat rahva seas. (V a h e l h ü ü e.) Härra G. Scheel oli lubanud neljapäeva hommikust pangauksed sulgeda, aga ta ei teinud seda. (V a h e l h ü ü d e d.) Pärast kella 9-at olevat võtnud raha välja üks inimene 1.160 krooni, ja politsei tahtnud sellelt isikult raha ära võtta peale selle, kui raha kassast välja makstud. (V a h e l h ü ü e.) Jah, Teie võite ju kõik maha salata, tuleb välja, nagu härra Teemant ütles vabadusesõja aegsete Narva lahingute kohta, et võib-olla on sarnased lahingud majanduseelul ka praegu käimas. Aga see on kõik valitsuse saamatus, et niisugused lahingud käimas on.

O. K a s k: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Selge on see, et kui eila ja tänase hommiku jooksul seisukord on niikaugele arenenud, siis siin teist pääseteed ei ole. Ma ei saa aru, mispärast Majanduseminister seadusele, mis Scheel'i panga kohta käib, täienduse paneb, mis valitsusele õiguse annab seda kõikide pankade kohta laiendada. Ma arvan, et on selge, et seadusesse pannakse juurde paragrahv, mille järgi Majanduseministril on õigus moratoriumi laiendada Pärnu krediit- ja Tartu tööstuspanga kohta. (V a h e l h ü ü e.) Nad on ühenduses. Kuigi Pärnu krediitpank on iseseisev pank, siis on ta aktsiad Scheel'i panga käes. Umbes sama on ka lugu Tartu tööstuspannaga. Ma arvan, kui sarnasel kujul panna üldine moratoriumi õigus sisse, siis on see kardetav tee, sellega võime kõigutada usaldust soliidsete, kindlate pankade kohta üle riigi, kellel välisoperatsioonidega ühist ei ole, kes iseseisvalt oma operatsioone jätkavad. Ma palun siiski, kas Majanduseminister ei re-

digeeriks oma parandust nii, et see käib ainult nende pankade kohta, kes Scheel'i pangaga ühenduses, aga mitte üldine moratorium sisse võtta. Uskuge, minu härad, meie paneme raske kivi liikuma, ja võib-olla paneb see meie krooni hädaohtu. Need teated, mis tulevad, ei ole mitte kerged praegu.

Majanduseminister M. Pung: Tähen dati sellele, nagu ei sünniks moratoriumi andmine hoiusummade omanikkude huvides. See ei ole õige: just hoiusummade omanikkude huvides seatakse moratoriumi sisse ja nimelt selleks, et anda krediitiasutusele võimalus pikkamööda korraldada oma asju ja oma varandusest rohkem hinda saada, aja jooksul sisse kasseerides neid väärtusi, mis temal olemas on, et siis suuremal määral sellest hoiusummade omanikkudele võimaldada kätte saada. Moratorium on mõlemate huvides — nii krediitiasutuse, kui ka hoiusummade omanikkude huvides.

Mis puutub sellesse, et see seadus peaks piirduma ainult nende krediitiasutustega, mis on ühenduses pangamaja Scheel ja Co-ga, siis on meil ainult teada, et nendel faktiline ühendus on. Vahepeal nimetati Rakveres olevat Pärnu krediitpanga osakonda ja tähendati, et need on faktilises ühenduses, nii Pärnu krediitpank kui ka selle Rakvere osakond, pangamaja Scheel ja Co-ga. Aga meil ei ole juriidilisi andmeid selleks oletuseks, et need oleksid mingid allasutused pangamaja Scheel ja Co-le. Neid andmeid meil ei ole, ja kui niimoodi seadust redigeeriksime... (V a h e l h ü ü e.) Ma tulen selle juurde ka. Üldiste sõnadega seda seaduses öelda ei saaks. Kui seaduses nimetaksime nende asutuste nimed, kelle kohta moratoriumi maksuma paneme, siis oleme sunnitud piirduma moratoriumi andmises ainult nende asutustega. Meil on aga niisugune ärev aeg, et tuleb kuskil provintsilinnas tarvidus mõne väiksema panga kohta moratorium maksuma panna, siis peaksime tulema jällegi Riigikogusse selle asutuse kohta moratoriumi saamiseks. See oleks aga liiga tülikas. Kinnitan siin kindlalt, et praegu ei ole tarvidust teiste krediitiasutuste suhtes moratorium maksuma panna. Praegu on teiste krediitiasutuste suhtes olukord rahulik, kuid võib-olla tuleb see tarvidus siiski, ja siis peaks iga üksiku panga kohta Riigikogu käest moratoriumi paluma tulema. (V a h e l h ü ü d e d.) Niisugust olukorda ei ole teistes riikides

mitte, vaid on otsekohe krediitiasutuses need asjaolud ette nähtud, millal moratoriumi võib anda. Kahjuks ei ole meie oma krediitiasutusega jõudnud niikaugele, et ta terves ulatuses oleksime suutnud esitada Riigikogule. Meie katsume seda kiiresti teha. Seal oleksid ka moratoriumi määru sed sees, ja kindlasti ei kutsuks Riigikogus selle seaduse vastuvõtmine vastuvaidlusi esile. Praegu on küll niisugune olukord, et meil on tegemist ühe krediitiasutusega, aga kui seda seadust on tarvis laiendada mõne teise krediitiasutuse peale, siis peame küsimust jällegi üksikult hakkama lahendama. See on aga tülikas. Kui meil tulevikus peaks tarvis olema moratoriumi tarvitusele võtta, siis on see äärmiselt abinõu, kui teist väljapääsu ei ole. Hoiusummade omanikud ei pruugi ärevuses olla, et kõigi pangaasutuste kohta hakatakse moratoriumi seadust kasutama. Seda ei ole mõeldud ja tahetud teha, vaid see sünniks ainult äärmisel juhul, siis, kui selle järele tungiv tarvidus oleks.

Põllutööminister A. Jürman (fakt. märk.): Ma tahtsin ainult faktilise märkusena seda tähendada, et ei ole mitte õige, nagu rkl. Fuks tähendas, et talude saneerimise alal ei ole midagi ära tehtud, et on ainult lehtedele teatud sõnumid antud. Saneerimise kavad on juba Vabariigi Valitsuses, ja ühel valitsuse lähemal koosolekul tuleb juba kava vastuvõtmisele.

Kohtu- ja siseminister J. Hünerson: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Rkl. härra Fuks avaldas arvamist, just nagu ei oleks Scheel'i panga suhtes sisekaitse ülemal mingit põhjust või alust olnud seda abinõu tarvitusele võtta, mis käesoleval korral tehtud on, see tähendab panga tegevust sulgeda, sest see olevat tekitanud ärevust.

Ma pean kõige kindlamalt toonitama, et ei olnud ei sisekaitse ülemal ega Vabariigi Valitsusel muud erilist huvi Scheel'i panga tegevuse sulgemiseks paariks päevaks, kui ainult selle ärahoidmine, et see elujõuline pank käesoleval korral maksuraskustesse sattumise tagajärjel oma uksi ei peaks sulgema. (V a h e l h ü ü e.) Ei saa kaht asja korraga olla, et meie tahaksime ühelt poolt teda sulgeda, ja samal ajal ära näha, kuidas siis ta käsi käib, kui ta edasi töötab. Kui juhtiv pangadirektor ütleb, et meie võime üks või kaks tundi veel töötada ja siis peame ukсед sulgema, siis paistis otstarbekohane olevat valitsuse võimu poolt uksi sulgeda, et anda Riigikogule

võimalust moratooriumi seadust maksmata panna. Mingit muud ülesannet ega otsarvet sellel asjal ei olnud. Ja et see ärevust esile peaks kutsuma, siis selleks peab eriline loogika olema, harilikku kodaniku seisukohalt see valitsuse samm ainult kindlustab usku ja julgust selle panga suhtes.

J. Teemant: Ettepaneku poolt Majanduseministri poolt tehtud redaktsioonis ei saa mina hääletada. Mis siis saab? Meil on hulk pankasid praegu, kes täiesti korralikult töötavad, kus mingit ärevust ei ole, kus on aga suured hoiusummad. Kui nüüd see ettepanek vastu võetakse, siis kodanikkude juures tuleb tingimata esile umbusaldus ja ärevus, mille järelduel jääb ära vabade summade panka viimine. Sellega oleksime seisukorras, kus pangad, kes täna veel korralikult töötavad, oma kohustusi täidavad, on homme võib-olla juba raskustes. Kui moratoorium maksmata panakse sarnases ulatuses, siis on terve Eesti surnuaed. Üldist moratooriumi meie majandus praegu ei nõua, ja seda ei tohi maksmata panna. Kui on pankasid, kes Scheel'iga äriühenduses ja selletõttu raskustes on, siis muidugi võib Majanduseminister nende pankade suhtes moratooriumi ettepaneku teha, ma olen selle poolt. Aga et meie üldiselt moratooriumi maksmata paneksime, seda ei pea ma võimalikuks. Veel rohkem. Igal inimesel, kellel raha on pandud suuremal või vähemal määral panka, on ka kohustus. Kui on moratoorium pankade suhtes, üksikutele isikutele aga jäävad nende kohustused täiel määral, nende suhtes ei ole moratooriumi, nad peavad käima maksvate üldiste seaduste järgi, siis on selle tagajärg üldine pankrott. Ärimehed, põllumehed ei saa oma kohustusi enam täita, sest nende kapitalid on kinni. Selle ettepaneku vastuvõtmisega oleksime kunstlikult sünnitanud just seda, mida meil tegelikult veel ei ole, ja mille ärahoidmiseks meile soovitatakse moratooriumi maksmapanemist. Sellepärast arvan ma, et oleks võib-olla parem praegust küsimust veel rahaasjanduse komisjonis arutada ja koosolekule praegu vaheaeg teha. Meie pankade esindajate soov minu teada igatahes on see, et moratooriumi üldiselt terves riigis ei ole praegu tarvis maksmata panna, selle poolt ei saa ka mina olla.

T. Kalbus: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Seda küsimust, mida härra Kask puudutas, ja mida toetas ka härra Teemant, tahaksin ka mina paari sõnaga puudutada.

Juba eila õhtul rahaasjanduse komisjonis puudutas rkl. Laarman seda küsimust ja ütles Majanduseministriale, kas valitsus siiski kaaluks seda küsimust, kas ei tuleks valitsusele see õigus anda ka teiste pankade kohta, mis antakse Scheel'i panga kohta. Ma vaidlesin selle vastu, et seda küsimust ei tohiks üles tõsta. See oleks kahjuks meie pankadele, kes ei ole ühenduses välismaaga. Meie sünnitaksime asjata ärevust rahva seas.

Täna teeb härra Majanduseminister ettepaneku, et valitsusele õigust anda moratooriumi kõikide pankade kohta maksmata panna. Minu arvates niisugust õigust, nagu seda ka rkl. Kask arvas, ei tohiks valitsusele anda. Kui härra Majanduseminister tegi selle ettepaneku, läksin kohe telefoni juurde ja küsisin pankadest, kas tõesti on tarvilik niisugune samm. Mulle vastas panga juhatuse liige, et mingit ärevust ei ole, pangas on kõik korras. Pankade nõukogu on kindel, et valitsusele ei tohi seda õigust anda, ja kui see õigus antakse, siis tekitaks see paanikat ja usaldamatust Eesti pankade kohta ja sunnib hoiusummade omanikke pöörama pankade poole, et neile need summad välja makstaks. See ettepanek, mille tegi härra Majanduseminister, sünnitab ainult ärevust meie rahva seas.

Kui opositsioon midagi kõneleb, siis koalitsioon palju sellega ei rehkenda, aga ma arvan, et see küsimus on niivõrt tähtis, et käesoleval juhtumisel ei tohi seda ettepanekut vastu võtta. Kui valitsusel on vajadus ja tahetakse moratoorium anda, andke siis neile pankadele, kes raskustesse sattunud, aga ei tohi valitsusele seda õigust anda nende pankade suhtes, kellel seda vajadust ei ole. Sellepärast ma arvan, et nii otsekohe ei võiks seda ettepanekut vastu võtta, vaid tuleks kokku kutsuda rahaasjanduse komisjon ja seal seda küsimust selgitada. Ma ei ole saanud Eesti Panga presidendiga kõneleda, tahtsin ühendust telefoniteel, aga mulle teatas üks Riigikogu liige, et Eesti Panga president olevat ärevuses, et sarnane ettepanek tulnud. Kas see õige või mitte, seda ma ei tea, aga see näitab, kuidas valitsus ülepeakaela talitab niisuguste küsimustega, nagu see on rahanduseküsimus.

Majanduseminister **M. Pung** (korra kohta): Teen ettepaneku,

katkestada Riigikogu koosolek pooleks tunniks,

et võimaldada rahaasjanduse komisjonile võtta seisukoht ettepaneku kohta.

Ettepanek võetakse vastu.

Juhataja: Kuna Majanduseministri ettepanek vastu võetud, siis Riigikogu koosoleku vaheajal Majanduseministri soovil on rahaasjanduse komisjon koos. Koolutan vaheaja.

Vaheaeg kl. 11.43. min. — kl. 12.55 min.

Aruandja C. Schilling: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Vaheajal arutas rahaasjanduse komisjon Vabariigi Valitsuse poolt tehtud paranduse-ettepanekut ja esitab selle järgmisel kujul:

„§ 5. Majanduseministril on õigus maksta panna moratoorium kaesoleva seaduse alusel ka Pärnu krediitpanga ja Tartu tööstuspanga kohta.“

Rahaasjanduse komisjon võttis selle paranduse ettelõetud kujul vastu, ja ma teen ettepaneku, § 5 juurde lisada esitatud kujul.

R. Kuris: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma palusin sõna enne selle paranduse komisjoni andmist, et meie rühma nimel kategooriliselt sellele vastu vaielda. Rahaasjanduse komisjon on olukorda paremaks muutnud. See parandus nüüd käsitleb ainult üksikuid pankasid, mis on seotud Scheel ja Co-ga, kuid selle tekkimine iseloomustab ka meie praeguse valitsuse majandusepoliitikat. Ma tahaksin ühtlasi alla kriipsutada, et see praegune majandusepoliitika on oma pea kaotanud, isegi Majanduseminister tuleb nii tähtsa ettepanekuga, ilma et ta järele küsiks Pikalaenu pangalt või teiste pankade juhtide käest, kes sellega kursis on. Valitsus alles siis, kui siit survet avaldatakse, kuulab asjatundjad ära. Kui Majanduseminister oleks asjatundjad varem ära kuulanud, oleks teistsugune tulemus olnud. Ebamäärane

olukord, mis selle Majanduseministri talituseviisi tagajärjel on sündinud, võib halvata kogu meie majandust, mille eest täielise vastutuse jätame praeguse valitsuse kanda.

O. Kask: Mul on heameel, et valitsus minu rühmakaaslase härra Kalbus'e, härra Teemandi ja minu arvamist kaesoleval juhtumisel arvesse võtnud. Valitsus vähemalt äreväl ajal nähtavasti on sunnitud ja näib opositsiooni arvamisele rehkendavat. Ma kahetsen, et valitsus praegusel tõsisel ajal võib pea kaotada ja nii kergelt teha ettepanekuid, millel kurvad tagajärjed võivad olla. (Vahelhüüe.) See on soov küll, aga sellel võivad kurvad tagajärjed olla. Arvan, et rahaasjanduse komisjon, kes seda asja on arutanud ja selle ettepaneku teinud, et meie võime headmeelt tunda selle üle. Kuigi meie valitsust ei usalda, valitsus on tüüril, ta on sunnitud ärevust sumbutama ja usaldust üle riigi maksta panna.

§ 5 (uus) võetakse vastu.

Juhataja: Majanduseministrilt on ettepanek, täiendada seadust uue paragrahviga — § 6 järgmises redaktsioonis:

„§ 6. Kaesolev seadus hakkab maksta avaldamisega.“

§ 6 (uus) võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu II lugemine on lõpetatud.

2. Järgmise koosoleku määramine.

Majanduseminister M. Punga ettepanekul otsustatakse pidada järgmine koosolek 15 minutit pärast kaesoleva koosoleku lõppu. (Päevakord vaata 172. koosoleku otsuste protokoll, lisa nr. 5.)

Juhataja: Päevakord on läbi. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 13.

Õige.

Kinnitan.

Koosoleku sekretär (allkiri).

Koosoleku juhataja (allkiri).

